

הערות וביאורים

בענין אי נתקבלה תפילתו של דוד המלך

יכבוד המערכת הנכבדה

של הירחון התורני "הבאר". שלו' וישע רב.

בעמדנו כימים נוראים אלו, עת עם ישראל מרבה בתחינה ובבקשה לפני בעל הרחמים בהשתפכות לבם בפרקי תהלות נעים ומירות ישראל דוד המלך ע"ה, חושבני לנכון להעיר אודות המובא בקובצכם העבר (גליון י"ח) בענין "מקרא תהלים" (ע' ט הערה אות ה), ונכתב שם בזה"ל: ומדברי רבינו הנ"ל מבואר שקיבלו תפילתו של דוד המלך, דאל"כ אין זה היתר לאמירת תהלים כלילה, וידוע שכנפש החיים כתב דלא מצינו שנתקבלה תפילתו וכו', והאדמו"ר מסאווראן הוכיח שקיבלו תפילתו וכו'. ובכן אין ראוי להשאיר הדבר בגדר דבר המוטל בספק, אלא כי אדרבה יש לבסס הדברים על מכונם ובכך למנוע פיק ברכיים מישראל בני נביאים המבקשים להתחזק בפרקי תהלים.

מעשה שהיה כך היה: באחת משהיותיו של סב"ק מסאווראן זי"ע בבארדיטשוב, לרגל המשרה אשר עליו, והוא 'מרא דאתרא' בגלילות אלו, התאכסן בביתו של מחותנו הנגיד רבי משה יוסף חודורוב. בו בזמן זמו בעלי-מלאכה דשם הקמת 'חברת תהלים', אשר לאחר סיימם את המלאכה אשר אתם למחייתם, יאספו ויבואו לבית-מדרשם אשר בקצה העיר לומר בצוותא פרקי תהלות דוד בן ישי. וכן בשבתות ובמועדי השנה, בהקדישם את שעות המנוחה לאמירת פרקי תהלים. ובכך תמצא נפשם ביטוי תשוקתה אל ה'.

כנהוג באותם הימים, בהווסד 'חברה קדושה', תיקנו 'תקנות' מיוחדות, לפי דעתם והכנתם של מייסדיו, העולם על הכתב והחותרם ב'פנקס החבורה', ועליהם שקדו לקיימם ולשכללם. כך גם נהגו מיודעינו בני 'חברת תהלים דבארדיטשוב', שתקנו תקנות שונות לחזוק מצוות שבין אדם לקונו ובין אדם לחבירו, והעולם למזכרת בפנקסם כשחתימת ידם מתנוססת עליהם.

בני החבורה, שהיו רובם אנשים פשוטים שאינם בני-תורה, אבל תמימים ויראי-אלקים, ראגו לעתידים ולעתיד ילדיהם, ובאין להם מורה-דרך לנהלם על מי-מנוחות כרצון ה' וכרצון יראיו, בקשו איפוא משני אברכים ידועים בעיר למופלגים בתורה שיצטרפו לחבורתם להועיל להם, ונתרצו להם.

עובר לחתימת ה'תקנות' בקשו למסור לרבנו הק' 'פרדיון' בסך כ"ה רובל כסף, ולהכניס את ה'פנקס' אל הקודש פנימה, שיהיה למראה עיניו המהורות של רבנו הק', ולבקשו שיואל לבקר את

ה'תקנות' ולכוא על החתום בכתב-יד-קדשו על תקנות אלו, ובאם ימצא לנכון להוסיף או לשנות בהן - כן יהיה. כסבורים היו שבכך יהיה משנה-תוקף ל'תקנות' אלו. עמדו ובחרו באחד משני האברכים להיות שלוחם בזה להיכנס לפני ולפנים אל רבנו הק'.

ב'חצר הקודש', הפונה קדים לביתו של רבנו נאווה-קודש, פגש האברך באחד מלמדני העיר היושב ומצפה אף הוא להיכנס אל הקודש פנימה. פתחו לדבר על מטרת בואם עד שגילו את עניינם זה לזה.

בשמוע אותו למדן על דבר 'חברת תהלים' שנתייסדה בעיר, וכי אותו אברך היושב לפניו ונודע לתהלה בעיר, נרשם בה אף הוא כחבר מן המנין, פנה אליו בתמיהה: מה לך אצל חברת אומרי תהלים, יאמרו תהלים 'בעלי מלאכה' הפשוטים שאינם יודעי-ספר, ואתה כלך לך אצל נגעים ואהלוח?

נענע האברך לעומתו: וכי מי ש'יודע ספר' אין עליו לומר תהלים? ועוד, שהרי אמרו חכמינו ז"ל (ילקוט שמעוני תהלים א) על הפסוק שביקש דוד המלך ע"ה (תהלים יט טו) יהיו לרצון אמרי פי - שיעשו ויחקקו לדורות. ואל יהיו קורין בהן כקורין בספר מידם אלא יהיו קורין בהן והוגין בהן ונוטלין שכר עליהם כנגעים ואהלוח.

ענהו על כך אותו למדן: שמעתי מאחד מגדולי הרבנים מה'מתנגדים' ל'חסידות', והובא בספרו * שהמדרש אומר שדוד המלך ע"ה אמנם ביקש על כך, אבל עדיין אין מזה כל ראייה שאכן פעל בתפלתו מה שביקש, ויכול שלא פעל זאת כלל. שהרי כן מצינו במקום אחר, שדוד המלך ע"ה ביקש דבר אחד ולא ניתן לו, שכן אמרו (בבא בתרא ז א): שבעה לא שלט בהן רמה ותלעה ואלו הן, אברהם יצחק ויעקב משה אהרן ומרים ובנימין בן יעקב, ויש אומרים אף דוד, דכתיב (תהלים טו ט) אף בשרי ישכון לבמה, ואידך, ההוא רחמי הוא דקא בעי. כלומר, שזו היתה רק בקשה של דוד המלך ע"ה, ואף על פי כן סבירא ליה לתנא קמא דאינו מהני דלא שלט בהן רמה ותלעה, דתפלתו לא נתקבלה, ואם כן מי יימר דהאי בקשה לגבי אמירת תהלים נתקבלה אצלו יתברך.

בתוך כך נקראו שניהם להיכנס אל הקודש פנימה, והציעו את הדברים לפני רבנו הק' לשמוע מענה-קדשו על כך. לשמע דברי הספר הנזכר, נענה בהתרגשות ואמר: האם עד כדי כך טחו עיניהם מלראות אור תורת-אמת?! בוודאי ובוודאי שכל מה שביקש דוד המלך ע"ה נתקבל במרום, ואף שלא מצינו זאת במפורש בדבריהם ז"ל.

*. זה לשון הספר נפש החיים (שער ד פרק ב): מי יודע אם הסכים הקב"ה על ידו בזה, כי לא מצינו בדבריהם ז"ל מה תשובה השיבו הוא יתברך על שאלתו. כמו שמצינו (בבא בתרא ז א) ואידך? ההוא רחמי הוא דקא בעי. [והובא גם בספרו רוח חיים אבות ו א].

במהדורא ראשונה של הספר הנ"ל, משנת תקפ"ד, לא מופיעה הראיה מ"ההוא רחמי הוא דקא בעי", וכנראה שהגיעו לאוני בן המחבר תלונות על הביטוי הנ"ל "מי יודע אם הסכים וכו'", ולכן הוסיף בסוגריים במהדורה השניה, בשנת תקצ"ו, את הראיה לשיטתו.

וראיה לדבר מהא דהתפלל אליו (שם יב ד) יכרת ה' כל שפתי חלקות, ואמרו עלה חכמינו ז"ל (ערכין טו ב) סיפר לשון הרע אין לו התקנה שכבר כרתו דוד ברוח הקודש. ומנא להו הא דכבר כרתו דוד, שהרי לא מצינו אלא שביקש על כך, ועדיין לא גרע מה תשובה השיבוהו ממרומים, אלא וודאי שסמכו ז"ל דכיון שדוד ביקש על כך, וודאי הדבר כי נתקבלה ונתמלאה בקשתו זאת.

אם-כן איפוא - הפטיר רבנו הק' - הא ד'שבעה לא שלט בהן רמה ותלעה' נמי, אין הכוונה בזה כמו שהבין בעל הספר הנזכר, דסבירא ליה לתנא-קמא שלא נתמלאה בקשתו של דוד, אלא זאת, דתנא-קמא קא חשיב אלו שלא שלט בהן רמה ותלעה אף שלא ביקשו על כך, אבל דוד ד"רחמי הוא דקא בעי", אף אמנם דלא נחשב באותה דרגה של השבעה הקודמים לו, אך וודאי שנתקבלה תפלתו במרומים.

בתום דברים אלו, נמל רבנו הק' את פנקס 'חברת תהלים' מיד האכרך וחתם את שמו הק' על תקנות החבורה - בכך נסך עידוד וחיוק לאלה אשר חנן ה' אותם ברגש קודש, והעניק להם ספר תהלות דוד בן ישי, שבו שופכים שיח לפני קונם, ושכרם עמם כעוסקים בנגעים ואהלות.

ובשו"ת הר צבי אורח חיים חלק א סימן קז ע' קז, הביא דברי רבנו הק' אלו, וכתב על ראייה זו דאינה השגה על נפש החיים, דהתם היינו טעמא, שאין דרך להתפלל על מפלתן של חוטאים, ד"יתמו חטאים" כתיב ולא "חוטאים" (ראה ברכות י א), אלא שישבו בתשובה. ואם כן יקשה דכיצד קאמר "יכרת ה'", אלא על כרחך הכוונה דכך היא המדה שיכרתם ה'. ולכן שפיר אמרינן שכבר כרתו הקב"ה, והוא דרך נבואה על העתיד ולא בקשה. אבל בשאר דוכתי היכי דאיכא לפרושי שהוא לשון בקשה אין הכרח לפרשו שהוא לשון עבר, "ומיושב שפיר", ע"כ. ולדידן אין בזה משום תשובה, דהא לשון הגמ' הוא זה: "שכבר כרתו דוד ברוח הקודש". ולא שכרתו "הקב"ה", כפי שרצה לומר.

ויש שטרחו למצוא מקורות שונים לדחיית בקשותיו של דוד מלך ישראל ע"ה, ואם כי הדברים כשלעצמם אין בהם מן ההידור, אך הואיל וכבר באו בדפוס עלינו להתייחס להם:

בהר צבי על התורה פרשת ויחי על הפסוק לא יסור ע' כה, הביא מדברי התוס' (יומא כו א), אהא דאמרינן שם בגמ' "לא משכחת צורבא מדרבנן דמורי אלא דאתי משבט לוי או משבט ישכר... ואימא יהודא נמי, דכתיב (תהלים ס ט) יהודה מחוקקים..." והקשה בתוס' (מה שכתב שם בשם תוס' "ישנים" אינו אלא בתוס') "אמאי לא מייתי מדכתיב בתורה (בראשית מט י) 'לא יסור שבט מיהודה ומחוקק מבין רגליו'. ויש לומר דההיא בברכה הוא דכתיב, אבל מהאי קרא מייתי שכך היה שביהודה יש מחוקקים". וכתב עלה: "כשנתבונן בתירוץ התוס' ד'ההיא בברכה הוא דכתיב', היינו נמי כמאמר הגמ' על התהלים ד'רחמי הוא דקא בעי', ולא מוכח שכך היה בפועל, ויעקב אבינו ודאי שכל דבריו ברוח הקודש נאמרו, ומכל מקום תרצו התוס' שלא היה זה אלא ברכה, ואם כן למה לא נאמר כך על דוד מלך ישראל...". ובמחילת כת"ר, חלילה לומר כדבר הזה, ולא סלקא כלל ארעתיא דהתוס' לומר כן. וכבר התריע על כך במהרש"א, וכתב "נהי דבברכה הוא דכתיב, וכי לא נתקיימה ברכת יעקב ח"ו?" [וראה שם]. אלא זאת, דכוונת פשטות התוס' לומר, שאף כי ברכת יעקב נמי ודאי ראויה לכך, ומוכרח הדבר, שהרי 'איש אשר כבדתו ברך אותם'

(שם כח), וכפירוש רש"י, אשר כברכתו – ברכה העתידה לבוא על כל אחד ואחד, בכל זאת עדיף להביא מפסוק זה בתהלים שכתוב בו מפורש ששמשו בכך כמחוקקים.

עוד נסיון נעשה (ואיבדו בבי מדרשי מחוגי ה'מתנגדים'), להביא ראיה מדברי התוס' ביבמות (עט. ר"ה ארמוני), דהקשו "ולמה לא חלק [דוד] כבוד לרבו [מפיכוש] לבקש עליו רחמים שלא יקלטנו הארון [כפי שביקש על מפיכוש בן יהונתן]. ויש לומר דשמא ביקש ולא נענה". הרי דאפשר שביקש דוד ולא יהיה נענה. ואין לדברים אלו כל טעם, דאטו בא רבנו הק' לומר ש"כל" תפלה שביקש דוד נענה עליו. והלא מה לנו גדולה מבקשתו מענין פטירתו (ראה שבת ל א) – שלא נתקבלה. אלא זאת, דכוונתו הק' בנוגע לתפלה הכתובה על ספר תהלותיו, ואין בכתובים תשובה על כך. כאותה ששנינו (מגילה יד א) נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה וכו', היינו דכל מה שמצינו בכתבי הקודש – אשר עליהם אנו מברכים בשם ומלכות בברכת "אשר נתן לנו תורת אמת" – הוצרכו לדורות ולכך נכתבו, ובכגון דא דעתו הק' לומר שכוודאי נענה על כך ממרומים. ואדרבה מהא דמביא הנ"ל ראיה לסתור, מינה ראיה לדברי קדשו, שהרי כתבו התוס' ד"שמא ביקש ולא נענה", ואמנם כן כי לא ראינו שבאה בקשה זו בכתובים, ומינה דהיכא שנכתבה – נתקבלה ונתקבלה.

ובחלקת ראובן הביא מגמ' (סנהדרין קו א) דדוד המלך ע"ה ביקש (תהלים יט יד) 'ונקיתי מפשע רב', שלא יכתב סרחוני, אמר לו [הקב"ה] אי אפשר וכו'. הרי מצינו בזה שלא נתקבלה תפלתו של דוד [וראה שם דמכל מקום מסיק דכוודאי אמירת תהלים נחשבת כעסק בנגעים ואהלות]. הנה פירש רש"י שם, שלא יכתב סרחוני, "שתמחוק אותה פרשה מן המקרא וישתכח הדבר לעולמים". ובהמשך הגמ' שם, ומה י' שנמלתי משרי עומד וצוות כמה שנים עד שבא יהושע והוספתי לו וכו' כל הפרשה כולה על אחת כמה וכמה. ופירש רש"י כל הפרשה, "שכתובה כבר שעשית אותו חטא". ולכאורה הרי ביקש דוד "שלא יכתב", ומה "שתמחוק" ו"שכתובה כבר שעשית וכו'" דנקט. אלא הכוונה בזה, שמיד עם עשייתו החטא עלו המעשים ונכתבו בספר. ועצם העשיה אף מחייבת הכתיבה כי נצרכה לדורות. וכמו שאמרו ז"ל (עבודה זרה ד ב) לא דוד ראוי לאותו מעשה, אלא לומר לך שאם חטא יחיד אומרים לו כלך אצל יחיד. אבל בענין אחר וודאי כי תתקבל ותתקבל בקשת דוד המלך ע"ה מלפניו יתברך.

ואמנם כן, במקרה דידן, אין צריכים ראיה לכך, כי מפורשים יוצאים הדברים מפי חכמינו ז"ל (מדרש שוחר טוב קיט ה), שכן אמר דוד המלך ע"ה: יודע אני שאין הרימה שולטת בי.

שוב מצאנו בפירוש על התפלות מרבנו יהודה ב"ר יקר רבו של הרמב"ן ע' עד, שמביא מדרש זה וכי למעשה נתקבלה בקשת דוד המלך, "וקורין בהן בתהלים והגוין וגופלין שחר עליה כנגעים ואהלות". [ומה שביקש על כך, אפשר ודייקא לאחר בקשתו בטוח היה בקבלתה. או, דלמרות ידיעתו הברורה בכך התפלל על כך, והיא מדרגה עליונה שאכזהמ"ל].

ובתשובת הראב"י אב"ד בעל האשכול (מגנוי המכון לתצלומי כת"י העבריים ע' 29) כתב: בעשרה ימי תשובה כך מנהג לברך ברכת התורה, לעסוק, והערב, ואשר בחר, ולשנות הלכה אחת, ומשנה אזהו מקומן, או ממשניות אחרות, ואחר כך תהלה לדוד, כי הכתובים הן תורה, והן בכלל שאמרו (ברכות יא ב) למקרא צריך לברך. והראיה של ויהיו לרצון אמרי פי היתה שגורה

כפי – כי לאחר שסידר דוד שכחה של תורה באותו מזמור השמים מספרים, תורת ה' תמימה, עדות ה', פקודי ה', מצות ה', יראת ה', משפטי ה', שהן ששה כנגד ששה סדרי משנה, וחמש תיבות בכל אחד כנגד חמשה חמשי תורה, ביקש רחמים בסוף המזמור, ואמר יהיו לרצון, כלומר שיקבלו עליהם שכר כנגעים ואהלות. ולא תהלים בלבד אלא כל הכתובים כולן הן בכלל מה שאמרו למקרא צריך לברך. ואתה הוספת ראייה מאגדת מזמור ע"ה, וכל שכן שהוספת ודבר מסור בדינו שכל כ"ד ספרים ברוח הקודש נאמרו ומטמאין את הידים, ותורה הן וצריכין ברכה.

ובלבד אורה חיים סי' א' הלכה ט כתב: אותם שרגילים לומר תהלים בכל יום, חייבים לברך קודם לכן 'ברכת התורה', שהרי כל אלו פסוקי תורה הם, ואין לקרותם בלא ברכה. ואפילו למ"ד פסוקים שאינו אומר דרך לימוד אלא דרך בקשה וריצוי, שאין צריך לברך עליהם, הרי אין באלו הפסוקים שום לשון ריצוי ובקשה רק קורא בתורה והוא מכפר ומועיל כמו קרבן. גם פסוקי תהלים אינם כולם לשון תחינה ובקשה אלא שכחה וקריאה בעלמא.

ובאור השנים (להגאון רבי אריה לייב עפשטיין אב"ד קעניגסברג, ונדפס בהסכמת הגאון רבי אליהו מוילנא), ע' כב, ערך תפלה מיוחדת לזה ש"מנהגו לומר תהלים קודם התפלה", זה לשונו: הריני מוכן ומזומן לומר תהלים לקיים מצות עשה שצוני בוראי יתברך שמו בתורתו הקדושה ללמוד תורה, שנאמר "ולמדתם אותם ושמרתם לעשותם". ויהי רצון שיהא נחשב כאילו עסקתי בנגעים ואהלות, כאשר הבטחת לדוד עבדך ולנו על ידי חכמינו זכרונם לברכה וכו'.

ובצוואת הרב מוהר"ר משה חסיד-מפראג ז"ל שבצוואות ודרך טובים (קונטרס שני אות ח): ספר תהלים יהי אצלו תמיד בכל פעם שיש לו מעט זמן יאמר קפיטל תהלים, זה אין צריך כוונה, ויש לו שכר כעוסק בנגעים ואהלות.

ובבר הבאתם מאשל אברהם אורה חיים רלח ב, דכתב: יש לומר שאין שום קפידא על אמירת מזמורי תהלים בלילה לכולי עלמא, כיון שקבע השי"ת שאמירת תהלים יהיה חשוב כנגעים ואהלות, אם כן הרי זה כלימוד משניות שזמנו בתחילת הלילה. [ובשו"ת יוסף אומץ להחיד"א סימן נד לענין זה, אם מותר ללמוד מזמורי תהלים בלילה, כתב: מעיקרא, דוד המלך ע"ה רוב תהלותיו יסדן ואמרן לראש אשמורות, ועיי"ש]. וכן כתב שם (שו ה): עבור הגדת התהלים אין נכון ליטל שכר, שהוא בכלל לימוד. גם שהוא בלי הבנה, מכל מקום אמירת תהלים בלי הבנה היא כלימוד אהלות כידוע.

ובאוצר הסיפורים חלק א ע' טו (ומשם באבן שתיה החדש ע' קמז), מובא מעשה באריכות שסיפר זקה"ק רבי מנחם מנדל מקוסוב, מדוד המלך ע"ה שהזמין לדין תורה עשיר אחד על שכחה שואב-מים שהיה דרכו להגות תדיר בספר תהלים. ומען, "אשר הוא ביקש ופעל אצל בורא כל העולמים אשר כל העוסק בתהלים כאלו עוסק בנגעים ואהלות, ועתה היה איש אחד נושא-מים שהירבה באמירת תהלים ואיש הזה ביישו כך וכך". והמליץ עליו הבעל שם הק' שבכך שיפייס את הנושא-מים ברכים יכופר עונו.

ובשו"ת מהרי"א (להגאון רבי יהודה אסאד) יורה דעה סימן שסח: יש נוהגים לומר בכל יום ספר תהלים, ונחשב להם כאלו עסקי בנגעים ואהלות. (וראה עוד בזה בשו"ת שכות יעקב חלק ב' יורה דעה סימן מד, דאם רוצה להרבות בתפלה יוכל לומר תהלים, שהוא כעוסק בתורה).

וכן הוא בדברי שמואל לזקה"ק רבי שמואל שמעלקא מניקלשבורג פרשת בחוקותי ע' קלא: כל אדם כפי שיעורו יוכל להדבק עצמו בתורה, וכן האומר תהלים כמו עוסק בנגעים ואהלות.

והרה"ק חיד"א הביא בריש ספרו יוסף תהלות, ובמדבר קדמות מערכה ת סימן כח, בשם רבנו אפרים, דכל האומר תהלים בכל יום כאילו קיים כל התורה כולה חוכה להיות תחת כסא הכבוד.

[וראה עוד בזה ביסוד העבודה חלק ב' פרק ו אות יט באריכות, ובתוך דבריו כתב: כי הנביאים ובעלי כתובים פתחו למעלה שערים שההוגה בהן ונכנע לבבו על ידי זה, נתעלה דבריו דרכי אותן הפתחים, ויוכלו לזכות לקבל שכר כמו הזוכה על ידי לימוד דברי תורה עצמן... אכן הלומד את התורה עצמה כמו נגעים ואהלות, אם לומד לשמה, הוא בנקל יותר לעלות, כי כבר נעשה השערים שלהם על ידי משה רבנו או על ידי הקב"ה בעצמו. אלא שלענין פרטי תשובה ומדות ותקונים יש מה שיגיע דוקא על ידי נביאים וכתובים כפי הפתחים שלהם ולאיש פרטי ופרטי... וזהו מה שביקש דוד לפני השי"ת יפתח לו פה למעלה, בכדי שאלו שיאמרו תהלים זכו שיתעלה שבתם ובקשתם דרך אותו הפתח, כמו שיש פתח לאלו העוסקים בנגעים ואהלות... ונראה לי שנענה דוד בבקשתו זאת, אולם לא נדע עד אחר פטירתו, בעת בנין בית המקדש על ידי שלמה בנו והוצרך להכניס הארון בפתח בית המקדש... הסימן היה בזה שנתקבל בקשתו ונפתח לו פתח בבית המקדש של מעלה, ולכן דוגמתו נפתחו השערים בבית המקדש של מטה].

הנחנו בדברינו האמורים להעמיד דברי צדיק, רבנו קודש הקדשים עמוד צלותהון דישאל, שידע והכיר בכוחן של תהלות דוד בן ישי לפעול על ידן למילוי משאלות הלבבות בדבר ישועה ורחמים. ואך למותר לדון בדבר, הנתקבלה בקשת עצמו מלפניו יתברך שיהיו קורין בהן והוגין בהן ונוטלין שכר עליהם כנגעים ואהלות!?

ונסיים בזה בלשון 'סדר היום', בסדר יום קדוש ע' קפה: הוא דבר נאות וסגולי לכל בעל תשובה ולכל מבקש רחמים לקרוא בזה הספר [תהלים], כי ימצא בו מבוקשו. והאל יתברך ויתעלה יענה אמן בו. וכן התפלל דוד המלך עליו, וביקש רחמים על כל עוסק בספרו - שלא ישוב ריקם. בברכה,

יוסף ירוחם פישל הגר
עיה"ק ירושלים

תגובת הכותב

כבוד המערכת הנכבדה
של הירחון התורני "הבאר".
שלו' וישע רב.

קיבלתי מכם מכתבי תגובה למאמרי בקובצכם הקודם בענין בקשת דוד מלך ישראל ע"ה שתיחשב אמירת מזמורי תהילותיו כעיסוק בנגעים ואהלות, לכן אצרף את תגובתי.

א. העיר אחד, על מה שכתבנו כי אך למותר לדון בדבר, הנתקבלה בקשת דוד המע"ה מלפניו יתברך שיהיו קורין בהן והוגין בהן ונוטלין שבר עליהם בנגעים ואהלות?? דעת לנבון נקל כי לא באנו לומר אלא זאת, שלאחר הבאת שלשלת גדולה של ראשונים ואחרונים כאחד [כל המוכאים בזה ולהלן אהובים ברורים וקדושים וז"ע] הנוקמים בפשיטות - מבלי "לדון" כלל בדבר - כי נתקבלה בקשת דוד המע"ה, לדעתם נראה כי אין מקום לדון בזה. ובוודאי שיש בבקשתו שהונצחה עלי גילי ספרי הקודש משום הוראה שכך היא והתקבלה לרצון לפניו ית', שאלמלא כן מדוע זאת להביאם בפנינו ויכולנו "לטעות" בזה. ואם הוכנו הדברים שלא כהלכה, מחול לו¹.

1. וכזאת באנו להוסיף כאן עוד כמה מ"מ בענין זה

(א) במאמרינו הקודם הבאנו את דברי רבנו יהודה ב"ר יקר רבו של הרמב"ן בפירושו לתפלות ע' עד, שכתב בזה הלשון: ואף כל המזמורים חשבים כדברי תורה, כדאמרינן במדרש תהלים מזמור עח אל יאמר אדם שאין המזמורים תורה, וכן במקום אחר [כנראה כוונתו בזה אדלגלן, דהיינו במקום אחר מוכא כי "קורין בהן בתילים ונוטלין שבר עליה בנגעים ואהלות". והוא המוכא מהילקוט ועוד], "קורין בהן בתילים ונוטלין שבר עליהם בנגעים ואהלות", ע"כ. (אם שהעורך הוסיף תיבת 'והגין', נהג בהגינות שהעמיד הוספתו בסוגריים מרובעות, ואין זה מלשון ריב"ר. וכן הוא במדרש שוחר טוב תהלים פרק א, שלא הזכיר בה תיבה זו. ולשון המדרש שבילקוט שמעוני פרקים א-טו בבקשת דוד המע"ה היא זו "שהיו קורין בהן והוגין בהן, ונוטלין שבר עליהם בנגעים ואהלות", כפל לשונם 'קורין והוגין' מכוונים איפוא כלפי האמירה בשירות ותשבחות ותחנונים מחד ועל ההגין בהן כחלק מתורת 'כתובים' מאידך, וביקש שייחשבו המזמורים הן כתורה והן כתפלה, ולא עוד אלא שה'הוגין' בהם ייחשבו כאילו הוגין בעומק הלכות נעים ואהלות ששכרם בהתאם לעמל, עוד זאת שה'קורין' בהן אף הם יזכו לשכרם משלם כאילו עסקו בעומק הלכות האמורים על שכרם שבצידם. אלא שלא נראה לדייק כולי האי, שכן כאמור יש במדרשים סגנונות שונים בזה, וראה בזה להלן בלשונו גופיה. ועכ"פ דעת שפתי הריב"ר ברור מללו שנתקבלה התפלה על ה'קורין' בהן וה'הוגין' בהן - שנוטלין שבר בנגעים ואהלות).

וכך פירש בעל תקלין חדתן את בקשת דוד המע"ה המובאת בירושלמי שקלים ב ה: דרבי יוחנן הקפיד שלא חזרו בשמו על מימרא שאמר, ושואלת הגמרא, מאי כולי האי דבעי דיימרן שמעתא משמיה, ומתרצת, דאף דוד ביקש עליה רחמים, שנאמר "אגורה באהלך עולמים אחסה בסתר כנפך מלה", וכי עלתה על דעתו של דוד שיהא חי וקים לעולמים, אלא כך אמר דוד לפני הקב"ה, רבונו של עולם, אוכה שיהו דברי נאמרין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות, בבתי כנסיות יאמרו תהלותיו ותפלותיו, ובבתי מדרשות יאמרו דבר הלכה משמו, והיינו 'עולמים', דתפלה - חיי שעה ותורה - חיי עולם (שבת י א), והם נגד עולם הזה ועולם הבא, ע"כ.

שוב מצאנו שם ע' טו, שכתב בזה הלשון: הבחר בשירי זמרה, על שם (תהלים קיט עב) טוב לי תורת פיך מאלפי זהב וכסף, כדאמרינן במדרש תהלים כל ההנהגה בהם כאילו עוסק בנגעים ואהלות. [לדבריו נראה, כי ברכה זו החוחמת את 'פסוקי חמרה' מקבילה לברכה אחרונה על קריאת התורה. ואולי פירושן של דברים כך הם, ברוך אתה ה' וכו' אדון הנפלאות הבחר בשירי זמרה, שמתוך כל הנפלאות המצויות הם ה'אלפי

זהב וכסף' - הוא ית"ש בוחר ב'שירי זמרה' הם ה'תורת פך'. ולפי שבחר דוד המע"ה בתורת ה' על פני אלפי זהב וכסף, נענה ממדומים ובחר לו י' את מזמורי תהלותיו. ונמצאת ברכה זו מוקדמת-מוקדשת לבורא עולם ב"ה על כי 'ויבחר בדוד' (תהלים עח ע) ומילא בקשתו, בנוסף על מה שהוא ית"ש "בוחר בתורה ובמשה עבדו ובישראל עמו ובנביאי האמת וצדק".

ומביא ריב"ז ראייה שאמנם ה'הקבלה' בזה בין 'אמירת' שירות ותשבחות במזמורי התהלים לבין הלימוד בתורת ה' נכונה, שכן 'אמרינן במדרש תהלים כל ההוגה בהם כאילו עוסק בנגעים ואהלות'.

וביותר יומתק בפירוש מלכ"ם על זה הפסוק, וזה לשונו: טוב לי תורת פך - אני בוחר יותר שאשיג תורת פך שהם מעמי החוקים שלא יודעו רק מפך, כי מפיו דעת ותבונה, וזה טוב לי יותר מאלפי זהב וכסף (מצוות), ע"כ. והיינו שיימא דהעסק ב'נגעים' ואהלות' דווקא בבחירה זו, שכן דוד העדיף את 'תורת פך' הם החוקים, ובראשם הלכות נגעים ואהלות, וביקש שמזמורי תהלותיו יהיו חשובים כמוהם, ונענה לו ית"ש ואמנם בחר בהם.

ואם שבמדרש שלפנינו לא מובא בלתי אם שדוד המע"ה ביקש על כך, נקט בפשיטות שכך הוא - על פי בקשתו. (ב) כך גם תשובת הראב"י אב"ד בעל האשכול שהבאנו, שכתב: בעשרת ימי תשובה כך מנהג לברך ברכת התורה, לעסוק, והערב, ואשר בחר, ולשנות הלכה אחת, ומשנת איזהו מקומן, או ממשניות אחרות, ואחר כך תהלה לדוד, כי הכתובים הן תורה, והן בכלל שאמרו (ברכות יא ב) למקרא צריך לברך. והראיה של 'יהיו לרצון אמרי פי' היתה שגורה בפי - כי לאחר שסידר דוד שבחה של תורה באותו מזמור השמים מספרים, תורת ה' תמימה, עדות ה', פקודי ה', מצות ה', יראת ה', משפטי ה', שהן ששה כנגד ששה סדרי משנה, וחמש תיבות בכל אחד כנגד חמשה חומשי תורה, ביקש רחמים בסוף המזמור, ואמר 'יהיו לרצון', כלומר שיקבלו עליהם שכר כנגעים ואהלות.

[נקט איפוא את בקשת דוד המע"ה שיקבלו שכר על אמרי פיו כנגעים ואהלות לראיה כי פרקי תהלים הן תורה, ונראה פשוט כי ב'אמירת' 'תהלה לדוד' והמשך 'פסוקי דזמרה' איירי, שאינם באים בתור 'לימוד התורה' כי אם בתור 'אמירת שירות ותשבחות', ועלה קאמר דצריך לברך על כי האמירה - תורה היא].

(והוסיף שם בתשובה: ולא תהלים בלבד אלא כל הכתובים כולן הן בכלל מה שאמרו למקרא צריך לברך. ואתה הוספת ראייה מאגדת מזמור ע"ח, וכל שכן שהוספת. ודבר מסור בידינו שכל כ"ד ספרים ברוח הקודש נאמרו ומממאין את הידים, ותורה הן וצריכין ברכה, ע"כ.

מבנה וסגנון התשובה טעונה ביאור לכאורה, שמתחיל בכך ש'תהלה לדוד' כחלק מה'כתובים' צריך ברכה, ומביא ראייה בייחוד על 'תהלה לדוד', ושוב חוזר ומאזכר ש'לא תהלים בלבד אלא כל הכתובים כולן הן בכלל מה שאמרו למקרא צריך לברך'. שאם כדבריו 'דבר מסור בידינו שכל כ"ד ספרים תורה הן וצריכין ברכה' מה לו בראיה שהביא שנתעת רק לספר תהלים, ומגין ש'לא תהלים בלבד אלא כל הכתובים כולן הן בכלל'.

נראה, שראיתו אמנם על ספר תהלים עצמו שהוא 'תורה', אלא שכאן להוכיח שה'כתובים' כולן 'תורה' הן, שאילו לא כן מדוע זה מבקש דוד המע"ה על תהלותיו שיהיו כנגעים ואהלות, בעוד שעליו לבקש תחילה שיהיו נחשבים כ'תורה', ורק לאחר מכן יבקש לסווגם כ'נגעים' ואהלות' העדיפים במעלתם על פני יתר חלקי התורה, מכך, שעל כך שיהיו חלק מחלקי התורה לא היה צריך לבקש כלל, שבוודאי 'הכתובים הן תורה', אלא זאת הוסיף לבקש על תהלותיו בייחוד 'שיקבלו עליהם שכר כנגעים ואהלות'. ומה שהיה צריך כלל להביא ראייה זו לדבר, אולי משום שמסמך את 'תהלה לדוד' ל'משניות' האמורות מקדם, לומר כך שלא די ש'תהלה לדוד' והמשכן הוי 'תורה' אלא שדייקא סמוכים הדוקים ל'משניות' שבתורה. והראיה שהביא השואל מאגדת מזמור ע"ח [נראה כוונתו למוכח במדרש תהלים מזמור עח: משכיל לאסף האזינה עמי תורת. שלא יאמר אדם שאין המזמורות תורה, אלא תורה הם ואף הנביאים תורה. וכן אסף אמר, הואיל והמזמורות תורה, האזינה עמי תורת], היא על עצם התייחסות המזמורות כחלק מחלקי התורה, [ועל כך לא באה כל בקשה מדוד המע"ה, אלא שאסף אומר זאת בדרך דממילא "הואיל והמזמורות תורה - האזינה עמי תורת"].

אולם עדיין מעלת ספר תהלים בצידו עומד, ובעוד שבתחילה מדבר אודות 'לשנות הלכה ומשניות' הרי שלדעתו

'תהלה לדוד' ה'נאמרת' בסדר התפלה כשיר ושבת מחייבת אף היא ברכה, שכן עליהם דייקא ביקש דוד המע"ה יהיו לרצון אמרי פי, 'כלומר שיקבלו עליהם שכר בנגעים ואהלות'.

ג) וזק"ק בשל"ה מסכת יומא, עמוד התשובה, אות כח (בהוצאת יד רמה) כתב: מנהג בהרבה גלילות בישראל לומר כל ספר תהלים בליל יום כפורים, והוא מנהג ותיקין, כי אין לנו דבר גדול יותר מספר תהלים שכלול מן הכל, מרבים שבחים להשי"ת, ורבים מזמורים הם של התעוררות תשובה, ורבים מזמורים הם של בקשת מחילה וסליחה, והכל מיד ה' השכיל חיבר דוד המלך ע"ה ברוח הקודש. והאומר תהלים הוא כמתפלל, והוא גם כן כעוסק בתורה, כי כבר ביקש דוד המלך ע"ה שיהיו מקבלים שכר הקורים בתהלים כעוסקים בעומק התורה נגעים ואהלות.

ובמסכת תמיד (פרק נר מצוה, צג) כתב: ומי שנפשו חשקה לדבקה בו יתברך בשבחיו, אז ידבק עצמו בספר תהלים, וכבר אמרו רז"ל (ירושלמי שקלים ב ה) שהתפלל דוד המלך ע"ה שיאמרו ומידותיו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. [ובהנהגות למסכת תולין (אות רה) כתב: כשיאמר כל הברכות של שחרית זאת אחר זאת מיד אחר הנטילה קודם אמירת תהלים כאשר הם כתובים בסידורים שלנו עד פרשת התמיד, ובתוכם גם כן ברכת התורה, הנה טוב מאוד כדי לפמור גם פסוקי תהלים שהם גופי התורה. ואפילו מי שסובר פסוקים שאינו אומר דרך לימוד אלא דרך בקשה ורציו אין צריך לברך עליהם, מודה דאין נכון לומר כמה מזמורים בלא ברכת התורה ע"כ. ועי' בזה בבית יוסף אורח חיים סי' מו בסופו, עמק ברכה ע' קסד]

ד) וביסוד יוסף (רבו של בעל קב הישר) פרק נט כתב: דוד המע"ה התפלל (תהלים סא ה) אגודה באהלך עולמים. ואמרו חכמינו ז"ל שכוונתו היתה, יהא רעוא רבונא דעלמא, שיהיו מזכירין שמי תדיר בבתי כנסיות וכו', ועל ידי שמזכירין שמי בבתי כנסיות הרי זה כאילו אני חי, והמזכירין שמי יקבלו שכר כאילו עסקו בנגעים ואהלות. ועל כן אל יהי קל בעיניך לומר שיעור קבוע תהלים בכל יום. [נראה שכוונתו לדברי הירושלמי, וזה לשונו בשקלים ב ה: אגודה באהלך עולמים אחסה בסתר כנפך סלה. וכי עלתה על דעתו של דוד שיהא חי וקים לעולמים. אלא כך אמר דוד לפני הקב"ה, רבונא של עולם, אזכה שיהיו דברי נאמרין בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. ובברכות ב א (ובמועד קטן ג ז) כך הוא הלשון משמיה דרבי פינחס ורבי ירמיה בשם רבי יוחנן: וכי עלת על לב דוד שהוא חי לעולם. אלא אמר דוד, אזכה שיהיו דברי נאמרין על שמי בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. וכמו כן הוכח במדרשים].

ה) ובנחלת יעקב לבעל החוות דעת ע' קפג, מובאת צוואתו לבניו, ושם באות ד כתב בזה הלשון: תלמדו כמה פעמים תהלים עם פירוש המילות ושיהיה שגור בפיכם עם פירש"י, בכדי שתבינו היטב בשעה שתאמרו לבקשה. ותזהרו לומר חמשה קפ"ט בכל יום לא פחות, כי בזה מלחכי הלב לעבודתו ית"ש, וכבר ביקש דוד המע"ה שיהיה נחשבת כעוסק בנגעים ואהלות, ובה אין חשש שלא לשמה.

(ואין לומר כי דייקא על 'לימוד התהלים' הוא שהמליץ, ולא על אמירת בקשות גרידא, שכן דעת שפתיו ברור מללו 'שתבינו היטב בשעה שתאמרו לבקשה', [ולא עוד אלא שהתלמדו כמה פעמים תהלים עם פירוש המילות, פירש"י הוא 'כדי שתבינו היטב בשעה שתאמרו לבקשה'], ועלה דייקא כתב כי 'נחשבת כעוסק בנגעים ואהלות'.

ומה שכתב כי 'בזה אין חשש שלא לשמה', עי' בבא מציעא דף לז וברימב"א שם דו"ק. ובמה שהבאנו בתורת היהודי הקדוש לזק"ק מפרשיסחא שער העבודה ערך תפלה אות סב, ועיין עוד שם ערך תורה אות כז.

ו) וראה באגרא דכלה (פרשת שמות ד"ה ואלה שמות, השני, דף קעח ב): והבטיח השי"ת לדוד שיהיה ספרו תהלים חשוב כעוסקים בנגעים ואהלות.

ז) ובהסכמת רבי יצחק זעליג מקוצק לתהלים עם פירוש הזוהר (שנת תרס"ה) כתב: בעת שיצא הם' דגלי הודיה והמצוה' על תהלים, רבים התפלאו מה שייכות לתהלים - דינים ומצוות; ואנכי לעצמי אמרתי שטוב עשה, אחרי שדוד המע"ה ביקש שתפלתו יהיו כעוסק בנגעים ואהלות, ובודאי כלול בו התורה כולה, אם כן גם תר"ג מצוות באמת שייכים לאמירת תהלים, ע"כ.

ח) בהסכמת רבי חיים סולובייצק מבריסק לתהלים עם פירוש הזוהר (שנת תרס"ה) כתב: כבוד הרב וכו' נתן אל לבו לאסוף את מאמרי הזוה"ק שעל פסוקי תהלים ולהדפיסם סביבות התהלים, והן גדל התועלת מוכן זכות הרבים

ב. יש שתמה אודות פירושו של סב"ק בהא דאמרינן בגמרא (כבא בתרא יז א) "ואידך, ההוא רחמי הוא דקא בעי". כלומר, דתנא-קמא קא חשיב אלו שלא שלט בהן רמה ותולעה אף שלא ביקשו על כך, [שכן לא מצינו שביקשו על כך], אבל דוד ד"רחמי הוא דקא בעי", אף אמנם דלא נחשב באותה דרגה של השבעה הקודמים לו, אך וודאי שנתקבלה תפלתו במרומים, ע"כ. ונראה לו שאין כוונת סב"ק לפרש כזאת לפי פשוטו, אלא כהמלצה טובה על דוד המע"ה.

הנה מדברי התוספות (יומא כו א ד"ה יהודה) מוכח כפירוש דברי סב"ק, שכן השוואת הדברים בין הגמרא שם גבי יעקב אע"ה לגמרא דבבא בתרא האמורים גבי דוד המע"ה תואמים, כפי שהביא בהר צבי בפירושו של התורה (שהבאנו במכתבנו הקודם) כשביקש לעורר על דברי סב"ק, [ואמנם מצינו תאימות בזה דייקא לענין 'תהלים', שאמרו חכמינו ז"ל (מדרש שוחר טוב תהלים קד) ד"יעקב כל כ' שנה שהיה בבית לבן לא שכן והיה אומר ט"ו 'שיר המעלות' שבספר תהלים, או כל ספר תהלים היה אומר"]. והואיל והכרחנו פירוש הדברים שם "ההוא בברכה הוא דכתיב" דהיינו, שאף כי ברכת יעקב אע"ה שנאמרה בתורה ברור שתתקיים, בכל זאת עדיף להביא מפסוק בתהלים שכתוב בו מפורש שנתקיים הדבר², כך לאידך גיסא "ההוא רחמי הוא דקא בעי" היינו נמי פירושו כן, שאמנם נתקבלה אלא שנתקבלה על ידי 'בקשה'.

ואמנם חזיון שם בגמרא דבבא בתרא, שאחד משבעה אלו דנקט תנא קמא הוא בנימין בן יעקב, וראיתו לכך מהא דכתיב (דברים לג יב) ולבנימין אמר ידיד ה' ישכון לבטח עליו, והכי דריש ליה, ישכון לבטח בנימין על סמיכות ידידות השכינה (רש"י). ולכאורה מה בין זה של משה רבנו"ה על בנימין לזה של דוד המע"ה, ששניהם ניתנים לפירוש על גבואה ועל תפלה, (שהרי כבר איירי משה רבנו"ה בטר חי דבנימין, ולדעתו בוודאי שלא שלמה בו רימה עד לאותה שעה, והתנבא או התפלל כי כך יהיה מעתה ועד עולם), ומאי טעמא קאמר תנא קמא על דוד דייקא ד"רחמי הוא קבעי", בעוד שעל בנימין מפרש לשון פסוק זהה בין לרחמי ובין לגבואה, ועכ"פ ברור לו כי יש בזה משום הוראה על כך שלא שלמה בו רימה.

בלימוד תורה הק' ויראה, שבעת אמירת תהלים הלא ילמדו את המאמרים ויכוון לבם ליראה, ע"כ. [נראה כי את "לימוד תורה הק' ויראה" מחלק ל'אמירת תהלים' כמקביל ל"לימוד-התורה הק'" ול"ילמדו את המאמרים {של הוזהר הק'} ויכוון לבם ליראה" כמקביל ל'יראה'].

2. (וראה לזה מצאנו בוי העמודים (פרק כז), שכתב לכאר מדרש רבה פרשת בשלח (כג ב) אז ישיר משה (שמות טו א), הדא הוא דכתיב (תהלים קו יב) ויאמינו בדברו ישירו תהלתו, אמר רבי אבהו, אף על פי שכתב כבר שהאמינו עד שהיו במצרים, שנאמר (שמות ד לא) ויאמן העם, חזרו ולא האמינו, שנאמר (תהלים קו ז) אבותינו במצרים לא השכילו נפלאותיך. כיון שבאו על הים וראו גבורתו של הקב"ה היאך עושה משפט ברשעים, מיד ויאמינו בה'. ובזכות האמנה שרתה עליהם רוח הקודש ואמרו שירה, הדא הוא דכתיב אז ישיר משה ובני ישראל, אין אז אלא לשון אמנה שנאמר וכו', הוי אומר ויאמינו בדברו ישירו תהלתו. במדרש הזה יש לדקדק, למה העמיד רבי אבהו דבריו על פסוקי תהלים ולא על דברי המקרא, הלא כתוב במקרא בפירוש וירא ישראל וגו' ויאמינו בה' וכו'. ולאחר שהארך בזה כתב: וזוה מתורץ גם הקושיא ראשונה על רבי אבהו למה העמיד דבריו על המקראות בתהלים ולא על המקרא שבתורה, כי בתורה לא מוכרח שלא האמינו באמצעות, דילמא האמונה שהאמינו במצרים היה עדיין תקוע בלכם, רק על השנות דבר פעמים שחזר ואמר ויאמינו בה' הוא מחמת הסברא שראו שלקח הקב"ה המתנה שנתן לדגים והיה להם להרהר אחריו ולא עשו כן רק האמינו בה', לכן הוכרח הפסוק להחזיר ולכתוב ויאמינו בה', מה שאין כן בתהלים מפורש בהדיא אבותינו לא השכילו, מוכח מזה שנתבטל האמונה מהם באמצעות רק בקריעת ים סוף חזרו והאמינו וכו').

אין זאת אלא משום דחילוק יש בין בקשת עצמו בדבר לבין בקשת אחר זולתו עליו, ובבנימין - דהפסוק שגור כפי משה רבע"ה שפיר חשבו בין אלו שלא הוזקקו לכך לתפלה, עם שזו 'תפלה' לא נאמרה אלא מפי זולתו, לא כן גבי דוד המע"ה - שמפיו בא הפסוק, לא קחשיב אותו בהדי הנ"י. אבל ודאי שאף לדעתו זכה שתקבל תפלת עצמו ולא שלטה בו רימה, כפי שהפסוקים התואמים יוכיחו זה על זה.

וממה שקדמה למימרא זו תנו רבנן, שלשה לא שלט בהן יצר הרע, אלו הן, אברהם יצחק ויעקב. ויש אומרים אף דוד, דכתיב (תהלים קט כב) ולבי חלל בקרבי. ואידך, צערא הוא דקא מדכר - ביקש מעיר אחד לומר דכשם שכזה יש פלוגתא כך גם במימרא דלהלן דלא שלטה בהן רימה. וכל רואה יבחין כי שאני זו מזו, שבעוד וכו' מדבר בלשון הווה כמציאות עובדתית אין לתנא קמא דלא קחשיב אותו לומר אלא זאת שפירוש הכתוב שונה לדעתו, וכדפירש רש"י, 'על לבו ממש הוא מתרעם ואומר שמת בקרבו מרוב צרות'. והפלוגתא היא בפירוש הפסוק שלפי זה נמצא לדעת תנא קמא דאין פסוק המוכיח על כך שדוד לא שלט בו יצר הרע. מה שאין כן במימרא 'דלא שלטה בהן רימה', דקרא ד'אף בשרי ישכון לבטח' על העתיד נאמר, קאמר תנא קמא דאין הכי נמי שתפלתו נתקבלה אלא שהואיל וב'תפלה' היא באה לא קחשיב אותו בין הנ"י.

ג. עוד העירו מהמובא ב"השלמות והוספות לספר סוכת שלום" ע' קכו, דמהא דלא אמרה הגמרא בלשון 'דוד ברחמי הוא דקא עביד' אלא בלשון 'ההוא' רחמי הוא דקא בעי, משמע דאקרא קאי, ו'רחמי הוא דקא בעי' משמע שלא פעל יותר מזה.

ונראה, דאם כי אין סב"ק זקוק לנו ולדכוותינו, מה גם שאף לדברי המעיר לשון זה יכול להתפרש כך כמו כן, מכל מקום נסתייע ממקום אחר להוכיח שלשון זה דייקא מורה על התקבלות הבקשה.

שכך מצינו בגמרא (סנהדרין צג ב), "מכרי כל מילי דעזרא - נחמיה בן חכליה אמרינהו, ונחמיה בן חכליה מאי טעמא לא איקרי סיפרא על שמיה. אמר רבי ירמיה בר אבא, מפני שהחזיק טובה לעצמו, שנאמר (נחמיה ה יט) זכרה לי אלהי לטובה. דוד נמי מימר אמר (תהלים קו ד) זכרני ה' ברצון עמך פקדני בישועתך. דוד רחמי הוא דקבעי". מכאן, שלשון גמרא דידן בבבא בתרא שהוא מעין זה מתפרש נמי כהאי גוונא - כמי שבעקבות הבקשה בוודאי נתקבלה ונתקיימה.

ומאי דנקטה גמרא בבבא בתרא לשון 'ההוא' והתם בסנהדרין לשון 'דוד', [ובעין יעקב הגירסא היא: ותנא קמא, רחמים הוא דקא בעי]. נראה דברווקא הוא. שכן כאשר באו לדבר בגמרא דסנהדרין בשבחו של דוד המע"ה (ע"י בזה ביערות דבש חלק א דרוש טו ובחלק ב דרוש יב) - ייחסוהו על שמו, והיינו לומר דהואיל וביקש ברחמים נתקבלה תפלתו ונקרא ספרו על שמו. מה שאין כן בגמרא דבבא בתרא, שלא הוזכר שמו בפירוש למרות שנתקבלה תפלתו, שהרי היה צריך לתפלה לשם כך שלא כמנויים שם זולתו. ולא אמרה גמרא בפירוש 'ההוא משום רחמי' וכדומה דהיינו כי זכה למה שזכה דייקא בעקבות בקשתו, ואיהו 'דעביד' להאי, אלא לישנא מעליא גביה נקטה גמרא 'דביקש ברחמים', ובוודאי נתקבלה תפלתו, כדלעיל.

ה. יש שביקש להביא ראיה לדברי ההר צבי שהבאנו במכתבנו הקודם (והוא באורה חיים חלק א סימן קיו ע' קז), ממה שכתבה הגמרא שכבר כרתו דוד 'ברוח הקודש' - היינו לומר שהיא דרך נבואה.

הנה יש להבין פשר לשון שכבר כרתו דוד "ברוח הקודש", דמה ביקש להוסיף בכך את שלא סגי ליה בלאו הכי. ואין לומר דשוב יש בכך משום הוראה על הנבואה למרחוק שנגלה אליו בזה, שכן גם לפירוש הרד"ק שם בתהלים ד'יכרת', דקאמר לפרש פשוטו של 'זה המזמור נאמר ברוח הקודש על העתיד', לאו היינו לומר דהבעת העתידות יש בזה, כי אם כפי שהוסיף 'על דוד שהיו מתגברים הרשעים על העניים',

היינו כי ה'עיתידות' מתייחסות אך לעובדה כי יבוא יום ויקום דוד המשיח בקשה כי יכרתו אלה מהם המציקים, שהרי כתב במפורש ד"יכרת ה' וגו'" היינו נבואה 'או תפלה', וכן הוא באבן עזרא שם. [ויותר נראה דברי הרד"ק המקדימים בתחילת הפרק, מתייחסים אך לנאמר בהמשך (פסוק ו) "משוד עניים מאנקת אביונים עתה אקום יאמר ה'", שכן כתב ש'רוח הקודש על העתיד - על דוד שיהיו מתגברים העשירים על העניים', ודו"ק. ואמנם על פסוק זה כתב הוא וכמו כן האבן עזרא שהוא 'דרך נבואה', בניגוד למה שכתבו אודות הבקשה ד'יכרת' שהוא דרך נבואה או בקשה]. על כל פנים לדבריהם - 'רוח הקודש' לאו דווקא רוח נבואית היא. [כך גם לא עלתה כן כלל על דעתו של בעל הר צבי לצרף ענין 'רוח הקודש' האמור בזה להא דביקש לומר דלא בבקשה איירי דוד המע"ה 'כי אם' נבואה על העתיד]. מה גם אם 'נבואה עתידית' היא זו [-'רוח הקודש' האמורה, או לדעת בעל הר צבי ש'רוח דברי דוד המע"ה נבואיים המה], עלינו לדעת מה קיצבה קצב לה, והלא קץ הוא לכל בשר עלי אדמות, ואין נמלט מיום המות שקצוב לו, מה לי סיפר לשון הרע מה לי חטא בדבר אחר, כך אפילו מי שנקי כל ימיו - מת בעמיו של נחש (בבא בתרא יז א), ומה פשר "אין לו תקנה" דקאמר בזה שנראה שיש תקנה בדברים אחרים.

ביותר תמוה, דמה ל'רוח הקודש' עם זה ש'כרתו דוד', דהוי ליה למימר 'שכבר נכרתו ברוח הקודש'. על כרחך לומר דבכוחו של 'דוד' עסקין, [ולא דמי להא דאמרינן (תגית יד א) כי אתא רב דימי אמר שמונה עשרה קללות קילל ישעיה את ישראל ולא נתקרה דעתו עד שאמר להם המקרא הזה וכו', והדומה לזה שב'נבואה' מפורשת הדברים אמורים, ובכל זאת ייחסוה לישעיה לומר שהוא זה שקיללם. שהרי בצירוף להאמור בזה 'שכבר כרתו דוד' הוסיפו לומר 'ברוח הקודש', ואם 'דוד' היינו גוף נבואי מהקב"ה וקללת ה' מדברת מתוך גרונו (שאמנם כן הוא, אלא שלרוב פשיטותו) מה באה הוספה זו להורות].

והביאור אלא זאת, דאמנם ד"קא בכוחו של 'דוד' עסקין וכל מה שעשה ושורר בזמירותיו ברוח הקודש המה, עד שמצינו בתקוני זוהר (יב ב) שתמהו על אומרו (תהלים פד ד) גם צפור מצאה בית ודרור קן לה, והא 'נוקין ידעין דדרור קן לה, ואתי דוד למימר ברוח קודשא. ועיי"ש. ואמנם כן גם נקמו גדולי המפרשים בהביאם פסוק מתהלים שכתבו שאמנם דוד 'ברוח קדשו' (ראה לדוגמא בעקדת יצחק שערים א, ה, ג, נג, ע).

ובך איתא בדברי רמב"ם (מורה נבוכים חלק ב פרק מה): המדרגה השניה היא - שימצא האדם כאילו ענין אחד חל עליו וכת אחר התחדש, וישימהו לדבר, וידבר בחכמות או בתשבות או בדברי הוהרה מועילים, או בענינים הנהגיים או אלוהיים, וזה כולו בעת היקיצה והשתמש החושים על מנהגיהם - וזהו אשר יאמר עליו שהוא מדבר ב'רוח הקודש'. ובוה המין מ'רוח הקודש' חיבר דוד תלים וחיבר שלמה משלי וקהלת ושיר השירים; וכן דניאל ואיוב ודברי הימים ושאר ה'כתובים' בזה המין מ'רוח הקודש' חוברו. ולזה יקראום 'כתובים' - רוצים לומר, שהם 'כתובים ברוח הקודש'. ובבאור אמרו (מגילה ז א) "מגילת אסתר ברוח הקודש נאמרה", ועל כיוצא ב'רוח הקודש' הזה אמר דוד (שמואל ב כג ב) "רוח ה' דיבר בי ומלתו על לשוני" - רצונו לומר, שהיא הביאתהו לדבר באלו הדברים. ומה הכת היו 'שבעים זקנים' הנאמר עליהם (במדבר יא כה) "ויהי כנות עליהם הרוח ויתנבאו ולא יספו"; וכן אלדד ומידד, וכן כל כהן גדול הנשאל באורים ותומים הוא מזה הכת - רצוני לומר, שהוא, כמו שזכרו (עי' יומא עג ב) 'שכינה שורה עליו ומדבר ברוח הקודש', עיי"ש. וכן כתב רמב"ן (במדבר מז ה): היתה עליו יד ה' והוא הנקרא 'רוח הקדש', כענין בספרי דוד ושלמה שהיו ברוח הקדש, וכמו שאמר רוח ה' דבר בי ומלתו על לשוני, ע"כ. ועי' עבודת הקודש פרק כד.

ה. ומה שכתב בהר צבי להכריח לומר "שאין דרך להתפלל על מפלתן של חוטאים, ד'יתמו חטאים' כתיב ולא 'חוטאים' (עי' ברכות י א), אלא שישבו בתשובה. ואם כן יקשה דכיצד קאמר 'יכרת ה', אלא

על כרחך הכוונה דכך היא המדה שיכרתם ה'. ולכן שפיר אמרינן שכבר כרתו הקב"ה, והוא דרך נבואה על העתיד ולא בקשה. אבל בשאר דוכתי היכי דאיכא לפרושי שהוא לשון בקשה אין הכרח לפרשו שהוא לשון עבר, ומיושב שפיר, ע"כ. [וכבר כתבתי שלדידי אין בזה משום תשובה, דהא לשון הנגמרא הוא זה: "שכבר כרתו דוד ברוח הקודש". ולא שכרתו "הקב"ה", כפי שרצה לומר].

ואם כי התמיהה אינה על סב"ק, וכוודאי מצינו לדוד המע"ה שיקלל קללות נמרצות לחוטאים, וכך איתא במדרש משלי פרשה כה: בא וראה כמה קשה לשון הרע, כנגד שלשה דברים הללו, רמחים וחצים וחרבות. מה אלו ממיתין, אף לשון הרע ממית. לכך קללו דוד, שנאמר (תהלים יב ד) יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות וכו'. ועי' תפארת שלמה לחנוכה ד"ה בנגמרא הרגיל בנר - בכל זאת נתייחס גם לזה, כדלהלן.

הנה מלבד דאין כן דעת כולם, כראיתא בנגמרא (ברכות ט ב) לא אמר דוד הללויה עד שראה במפלתן של רשעים, שנאמר יתמו חטאים מן הארץ ורשעים עוד אינם ברכי נפשי את ה' הללויה. וכן הוא במדרש במדבר רבה ג ד. ראה זה פלא שרש"י פירש בתהלים יתמו חטאים - חוטאים. לומר לך שפשוטו של מקרא הוא זה דיתמו 'חוטאים', אלא שכרודיא ביקשה³ להמליך בעד הגי בריוני שאפשר להפטר מהצקתם של אלו באופן של בקשה שיחזרו בתשובה, אמנם פשוט דכאשר לא יוצלח הדבר כי אז לפנינו בזה פשוטו של מקרא. ועיין בספר דברי תורה חלק ב' אות מ"ו שהארץ בענין זה והוכיח מכמה מקומות בש"ס דלא ככרודיא עיי"ש. וכן הוא בבית שמואל אחרון לזקה"ק פרשת מצורע ע' קמו, ובדרשות חתם סופר חלק א' ע' קלח ד"ה כתיב.

אלא דאף אי נימא שדעת ברוריא כפשוטה וגוברת ובכל הזמנים שולטת, נמי יש למצוא בזה פתרון. דהנה רבי אחא ברכי חנינא אומר, סיפר אין לו תקנה, שכבר כרתו דוד ברוח הקודש, שנאמר יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות. ונחזי אנן, אמו כוונתו בזה לומר דרשעים עוד אינם בעולם וכבר ספו תמו נכרתו כל שפתי חלקות, והלא עינינו הרואות שעדיין לא בא העולם על תיקונו בזה.

ועי' פירוש רש"י בנגמרא המבאר תיבת "כרתו" - לשון כרת, ע"כ. ולכאורה פשוט הדבר דכן הוא הפירוש ומה בא להוסיף בזה.

ונראה דכוונת רש"י לומר שאין בבקשת דוד המע"ה משום הענשת מיתה מיד למספר לשון הרע, שכן זו אמנם נוגדת את הבקשה המשנית שהוא עצמו ביקשה אף היא (לפירושה של ברוריא) - יתמו 'חטאים' ולא 'חוטאים'. אלא זאת, דהוי כעין "כרת" האמור בתורה, שהחייב בכך עליו הכתוב אומר "ונכרתה הנפש ההיא מעמיה".

והשתא נחזי בהאי הענשה מהי. דבעוד וביתר הענשות שחייבה תורה, נראה ונגלה הדבר בעין, כד' מיתות בית דין, מלקות, חיוכי קרבנות וכדומה, וההענשה תכופה סמוכה לביצוע העבירה, לא כן היא הענשת "כרת" שאינה באה לא באחד מהאופנים המבוארים ברבנו בחיי ויקרא יח כט, כך שאין החוטא בזה תם ונכרת מן הארץ סמוך לעשייתו העבירה. [ועי' רמב"ן סוף פרשת אחרי].

מעתה, היא זאת כוונת רש"י. דלא תימא בהא ד'כרתו דוד הרוח הקודש' שנוגד לכלל ד'יתמו חטאים' ולא חוטאים" הוא, שכן כל האי בקשה באה על הענין המידי שכבר, שבהיות והחוטאים מציקים

3. כעין הדעת טוב להרח"ו כתב בזה הלשון: יתמו חטאים מן הארץ וכו'. נודע מ"ש ר' מאיר לברוריה אשתו, מי כתיב חוטאים, חטאים כתיב וכו'. ואולי מעות הדפוס הוא זה.

לזולתם, דוגמת המעשה שם בגמרא מהנהו ברינוי דהוו בשבכותיה דרבי מאיר והוו קא מצערי ליה טובא, והוו קא בעי רבי מאיר רחמי עלויהו כי היכי דלימותו, אהא היא דאמרה ליה ברוריא דביתו, מאי דעתך משום דכתיב יתמו חטאים, מי כתיב 'חוטאים', 'חטאים' כתיב. לא כן בדבר שלפנינו, דאף כי מציקים הנה מספרי לשון הרע, והציקו ביותר לדוד המע"ה, לא ביקש אלא ד"יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות", והיינו שיכנסו איפוא בכלל הבאים בעונש "כרת", שהיא בהרחקה מסויימת. ועלה לא חייל דך ד"יתמו חטאים ולא חוטאים", שכן דומה זו למיתה התופסת את כל אשר נשמה באפו, ואינה נראית לעין כל כהענשה היוצאת מגדר הרגיל בדרך הטבע. וזה עונש יותר רוחני כמבואר בתניא באגרת התשובה פרקים ד'-וה' עיי"ש.

ו. יש שתמה אודות ראיתו של סב"ק, מהא דאמר רבי אחא ברבי חנינא (ערכין טו ב), סיפר לשון הרע אין לו תקנה, שכבר כרתו דוד ברוח הקודש. ומנא להו הא דכבר כרתו דוד, שהרי לא מצינו אלא שביקש על כך, ועדיין לא נדע מה תשובה השיבוהו ממרומים, אלא ודאי שסמכו ז"ל דכיון שדוד ביקש על כך, וודאי הדבר כי נתקבלה ונתמלאה בקשתו זאת, ע"כ. והנה בגמרא דערכין שם גופיה, מצינו לרבי חמא ברבי חנינא שאמר, מה תקנתו של מספרי לשון הרע - אם תלמיד חכם הוא יעסוק בתורה וכו'. הרי שלדעתו לא נתקבלה בקשת דוד כי 'יכרת ה' כל שפתי חלקות'. [להעיר, כי בילקוט שמעוני ויקרא פרק יד רמז תקנ"א הובאו רק דברי רבי אחא ברבי חנינא, ללא כל חולק עליו].

ונראה פשוט, כי אין פלוגתא בין רבי חמא לבין רבי אחא הנתקבלה בקשת דוד המע"ה אם לאו, אלא זאת שנחלקו בפירוש בקשת דוד, שלדעת רבי חמא אפשר ו'יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות' מתפרש כפשוטו, על השפתיים והלשון [וכדאיתא במדרש (דברים רבה ו יד) אמר רבי שמעון, ומה אם מרים הצדקת שלא נתכונה לומר לשון הרע אלא דברה בשביל פריה ורביה כך הגיע אותה, הרשעים שמתכוונים לומר לשון הרע על חבריהן לחתוך את חייהם על אחת כמה וכמה שיחתוך הקב"ה את לשונם, שנאמר יכרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות. והיינו כדברי הראשית חכמה שער הקדושה פרק יג: "כוונת 'יכרת' פירושו, שנברתת לשונו בגיהנם כמספר פעמים שסיפר לשון הרע, על דרך שעושין לשאר העבירות כל אבר שבו חטא בו נידון עד שיעכל כל הרע ההוא שעשה", ע"כ.או על דרך דאיתא בצמח ה' לצבי ריש פרשת מצורע, שכשאדם חוטא הרבה באבר אחד אזי אותו האבר מת לגמרי ואין לו רפואה, וזהו שכבר כרתו דוד ברוח הקודש, רצונו לומר שמשם מושפע החיות ללשון האדם כידוע, וכרתו דוד משם ואין לו שום חיות. ולכן אמר תאלמנה שפתי שקר רצונו לומר שהוא אלם באמת. ומה שאנו רואים שמדברים, הוא על דרך שכתב רש"י (ויקרא יד ד), ולמה צפרים - שמפמפמים תמיד, והדיבור של בעל לשון הרע הוא כאותו פמפוט. וזהו שכתבו הספרי יראה (ראשית חכמה שער הענוה פרק ג), יהיה בעיניך ככלב נובח, מפני שדבריו אינם מעולם הדיבור, ע"כ. או על דרך שכתב בשמירת הלשון חלק א' שער התורה פרק א' "כי הקדושה שיש בדיבור, שהיא עיקר צורת האדם, תתבטל ממנו וכו'. אי נמי הכל כפשוטו". ואילו לדעת רבי אחא מתפרשת הבקשה לכריתה מוחלטת שאין לה תקנה. ובכך גרויח מהלך בפירוש רש"י, שפירש עלה דגמרא 'כבר כרתו דוד', "כרתו" - לשון כרת, ע"כ. להאמור נראה, שבא לומר דאין זה לפי פשוטו של מקרא המורה על כריתת השפתיים והלשון, אלא שבא רבי אחא ודורשו לענין 'כרת' הגוף מארצות החיים, שאין לו תקנה.

ז. יש שכתב להעיר בשם ספר אחר שאינו תחת ידינו, לחלק בין 'לימוד' תהלים כחלק ממצות 'תלמוד תורה' לבין 'אמירת' תהלים לשיר ושבח ותחינה. וקבע, כי הראשונים האמורים במכתבי הקודם, הם המה הריב"ז והראב"י, פירשו את בקשת דוד המע"ה שייחשבו מזמורי תהלותיו כ'תורה', ובקשה זו נתמלאה, וכל ההנהגה בהם כהנהגה בתורת נגעים ואהלות, ואילו האומרים בדרך שיר ושבח כאומר הלכות נגעים ואהלות

בדרך שיר ושכח (שאינה במצות 'תלמוד תורה'). ועכ"פ אין כל מעלה מיוחדת בספר תהלים על פני כל התורה כולה, וכך גם לאידך גיסא, ובכולם יש שכר קצוב 'כנגעים ואהלות', אם אלו ה'נעים ואהלות' גלמדים - שכרם כך וכך, ואם הם מזמרים - שכרם כך וכך. ואילו הנפש החיים מפרש בקשת דוד המע"ה שבאה אודות אלו שאינם 'לומדים' תהלים כחלק ממצות 'תלמוד תורה' אלא כי אם נאמרת בפיהם בדרך שיר ושכח ואינם מקיימים בזה מצות 'תלמוד תורה' - שתיחשב אמירת תהלים מצד עצמה כעוסק בתורת נעים ואהלות. ועל זה 'מי יודע אם הסכים הקב"ה על דר'.

אלא שכבר העלינו לעיל (הערה אות א) א. שאין לפרש כן בדברי הראשונים. [ומה שאמרו במדרש שביקש דוד המע"ה "ואל יהיו קורין בהן כקורין בספרי מירם" אין הכוונה כפי שביקש לומר דבקשתו היתה שלא יהיה ספר תהלים חלילה כספרי מירם הם 'ספרים חיצונים' שכל הקורא בהם אין לו חלק לעולם הבא (סנהדרין צ א), אלא יהיה מכלל כתבי הקודש וחלק מהתורה - שלכך לא צריך כלל לבקשה, דמהיכי תיתי חלילה לומר כן על מזמורי דוד המע"ה. אלא זאת בקשתו, שלא יהיו הקורין 'קורין בהן' חלילה שלא בקדושה, כאותן שקורין בספרים החיצונים, "אלא יהיו קורין בהן והתנין בהן ונוטלין שכר עליהם כנגעים ואהלות", ו'נעים ואהלות' דנקא אזיל אכולהו דלעיל מיניה, דהיינו שיהיו קורין בהן מתוך התייחסות בכובד ראש כאל הלכות נעים ואהלות ויאמרוהו ברצון ובהגיון לב, ונוטלין שכר עליהן כנגעים ואהלות]. ב. עוד זאת, שלדבריו לא היה לו לדוד המע"ה לבקש בסגנון שיטלו עליהם שכר כנגעים ואהלות, שהיא דרך עקיפה מאד לומר שבקשתו בעצם היא שיהיו המזמרים חלק מחלקי התורה. ג. מדוע זה צריך איפוא דוד המע"ה לבקש על תהלותיו שייחשבו ל'תורה', יתר על פני כל ה'כתובים' שלא מצאנו שביקשו אודותם ובכל זאת הכל 'תורה'. ד. לא משמע ששכר כל התורה קצוב כאחד, ולדבריו שכך הוא - לא מובן מדוע 'נעים ואהלות' נתייחדו איפוא ממכלול התורה כתמורה להצמיד אליהם את 'כל' התורה כולה, אם שכר כולם שזה. והרי אין זה אלא מדברי בקשת דוד המע"ה, ומנין לו שנתקבלה זו אם לא שנאמר באמונה כי בקשות דוד המע"ה בודאי נתמלאו, כל עוד לא הוכח היופכן של דברים.

בהמשך דבריו ביקש לייחס דברי האור השנים' דברי 'אשל אברהם' ויתר האחרונים שהבאנו, לענין מצות 'תלמוד תורה' בתהלים, (אם זה בהבנה או אף בלי הבנה), ומשום מה נוטה לומר כי בזה בקשתו נתמלאה, ולא משום דמכיון שביקש על כך דוד המע"ה בודאי נתקבלה, מבלי להוכיח הדבר בפסוק או מאמר מפורש, אלא משום שמפורש הדבר שבכלל כתבי הקודש הוא.

ומה יעשה עם בקשתו של דוד המע"ה שיקבלו על תהלותיו שכר כ'נעים ואהלות' דייקא, שעל כך לא מצינו מפורש שנתקבלה, ובכל זאת הובאו הדברים בספרים שהבאנו כדבר פשוט כמי שנתקבלו. וכנראה שלשיטתו אזיל דשכר כל התורה כולה שזה - כנגעים ואהלות, מה שתמוה מכל הבחינות כדלעיל. מה גם שבסוף דבריו חוזר בו, ומרד מעלת מצות 'תלמוד תורה' ושכרה הוא בהתאם לעומק הדברי-תורה.

ומבקש להעלים עיני הקורא מדבריהם המפורשים של הספרים שהבאנו, שלא לגבי מצות 'תלמוד תורה' איירי, אלא כי מדובר באמירת שירות ותשבחות ותחנונים, כדברי בעל האשכול על 'תהלה לדוד' שב'פסוקי דמרה', ודברי היסוד יוסף בקשר למזכירין שמו של דוד המע"ה בתהלותיו בבתי כנסיות דייקא, ועוד מפורשים הדברים באלה המובאים לעיל הערה אות א' ובדברי השל"ה שהבאנו שם: 'האומר תהלים הוא כמתפלל, והוא גם כן כעוסק בתורה, כי כבר ביקש דוד המע"ה שיהיו מקבלים שכר הקורים בתהלים כעוסקים בעומק התורה נעים ואהלות'. וכאשר מבקשים לדעת אי נתקבלה בקשתו של דוד המע"ה 'אגורה באהלך עולמים', וכלשונו של בעל יסוד יוסף שהבאנו שם: "ואמרו חכמינו ז"ל (ברכות ב א. ירושלמי שקלים ב ה. מועד קמן ג ז. ובמדרשים) שכוונתו היתה, היא רעוא רבונא דעלמא, שיהיו מזכירין שמי תדיר בבתי כנסיות וכו', ועל ידי שמזכירין שמי בבתי כנסיות הרי זה כאילו אני חי, והמזכירין שמי יקבלו שכר כאילו

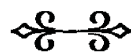
עסקו בנגעים ואהלות. ועל כן - הפטיר בעל יסוד יוסף - אל יהי קל בעיניך לומר שיעור קבוע תהלים בכל יום" - הרי שלדברי בעל ערוגת הבושם על תהלים ראה מוכחת לכך היא זו שלעינינו אנו רואים שאמנם אומרים יומם ולילה תהלים. ופוק חזי מאי עמא דבר, שאומרים תהלות בתור תחנונים ושירות, ובכך שאמנם ^[ad'c 1234567] זו היתה היתה תפלתו.

עוד זאת והיא העיקר, שמפורש בספרים הנ"ל דוגמת 'אור השנים' ו'אשל אברהם' שלא מוכח דבר התקבלות תפלת דוד המע"ה כי אם דרך כך שהבטיח הקב"ה לדוד עכברו וקבע שאמירת תהלים יהיה חשוב בנגעים ואהלות, ולא מצינו אודות הכמחה וקביעה זו וזולת באמונה פשוטה שהואיל וביקש על כך דוד המע"ה בוודאי נתמלאה בקשתו.

בברכה

יוסף ירוחם פישל הגר

עיה"ק ירושלים ת"ז

בדין חמץ שכפה עליו כלי ומצאו חסר ובדין בדק ליל י"ג לאור הנר

לכבוד מערכת קובץ תורני "הבאר",

בפרוס ימי הפסח, משגר הנני ב' הערות בענינא דיומא שנתעוררתי בהם, ואקוה שתפרסמו הדברים לזיכוי הרבים ולליבון הסוגיות.

א. במור סי' תל"ד מבואר בזה"ל "ואם כפה עליו (על החמץ) כלי ולא מצאו אין צריך בדיקה אחריו כיון שאי אפשר לחולדה ולעכבר ליטלו אנו תולין ודאי אדם נטלו" עכ"ל,

דהיינו הבודק ביתו אור לי"ד צריך להצניע החמץ אחר שגמר בדיקתו שאם לא יצניענו וימצא אח"כ שחסר מחמצו יהא צריך לבדוק מחדש כל ביתו מחשש שעכבר או חולדה נטלו החמץ והניחוהו באחד מחדרי הבית ואם כפה על החמץ כלי שאין העכברים יכולים ליטלו הוי מוצנע ואם לא מצא אח"כ החמץ א"צ לחשוש שמא עכבר נטלו, שהרי אין יכול ליטול הכלי שמעליו אלא תולין ודאי אדם נטלו, ומקור הדברים הוא בירושלמי [פסחים פ"א ה"ג] "כיצד הוא עושה כופה עליו את הכלי, כפה ולא מצאו אני אומר יד נטלתו לא כפה ולא מצא צריך לבדוק את הבית".

ולכאנ' יש לדון האך יהא הדין בכפה עליו כלי ומצאו חסר, כגון שהניח ' ככרות ומצא ט' ככרות מי אמרינן דדוקא היכא שלא מצא כלום אזי אין צריך בדיקה אחריו או לאו דאף בכה"ג שמצאו חסר אנו תולין לומר ודאי אדם נטלו ואין צריך בדיקה אחריו [ומילתא דפשיטא דכשמצאו מכוסה בכלי וחסר אחד דאין צריך בדיקה אחריו ולא מיבעיא לי כלל אלא באופן שמצאו מגולה וחסר אחד וכאשר יבואר להלן בעזה"י צדדי השאלה].

וצדדי השאלה תלויין בהבנת התל' שאנו תולין לומר ודאי אדם נטלו דאפשר לפרשו בתרי אנפין, הפן הא' דהואיל ואין העכבר יכול ליטול הכלי שמונת ע"ג החמץ א"כ כל שאין כאן הכלי [או שחסר מן החמץ] ע"כ בידוע הוא שהיה כאן אדם והתעסק בכלי, וכיון שכן אמאי ניזיל ונחשוש לדבר אחר שאין ידוע לנו שהי' כאן כלל ויותר מסתבר לתלות את חסרון החמץ באדם שודאי היה כאן והודאי שהיה כאן מוציא